

?Acaba Hidayet ve Sapıklık Allah'ın Elinde midir

<"xml encoding="UTF-8?>

Acaba Hidayet ve Sapıklık Allah'ın Elinde midir?

Ayetullah Cafer Subhani

Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde, kulların hidayet ve sapıklığının Allah'ın irade ve meşiyetiyle ilgili olduğunu kabul etmiş ve şöyle buyurmuştur: "(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir."

Bu içerik, bu ayetin yanısıra Nahl suresi, 93. ayet ile Fatir suresi, 8. ayette de yer almıştır. Eğer gerçekten hidayet ve dalalet Allah'ın elindeyse, o halde Allah neden peygamberleri bütün insanlar için göndermiştir? Ayrıca insanlar, bu konuda bir iradeye sahip olmadıkları için bu durumda ceza ve mükafatın da hiçbir anlamı kalmamaktadır.

Cevap

Bu konuyu aydınlatmak için önce şunu bilmek gerekir ki eğer bir bu konuyu Kur'an açısından incelemek istersek, ilgili bütün ayetleri incelememiz ve onların tümünden bir sonuç çıkarmamız gerekir. Zira meşhur bir söz olduğu esasınca, "Kur'an'ın bazısı, diğer bazısını tefsir etmektedir." Bu temel ilkeye dikkat edecek olursak, hidayet kelimesinin Kur'an'da bir çok manaya geldiğini ve farklı derecelere sahip olduğunu görürüz.

Farsça'da hidayetin eş anlamlısı olan rahnemai (kılavuzluk) kavramından da bu manalar anlaşılmaktadır. Bir taraftan da hidayet ve kılavuzluk, iki türdür:

a-Yaratılıştaki hidayet. Yani alemdeki varlıkların yaratılışı öyle bir şekilde gerçekleşmiştir ki hayat yolunda ve ihtiyaçlarını giderme hususunda kendi yollarını bulabilme imkanlarına sahiptirler.

Örneğin hayvanların iç güdüsel hareketleri, beden sistemlerinin düzeninin fiilleri, Kur'an-ı kerim'de ilahi hidayetin sonucu olarak gösterilmiştir. Nitekim Kur'an şöyle buyurmuştur: "O da:

Bizim Rabbimiz, her şeye hilkatini (varlık ve özelliğini) veren, sonra da doğru yolu gösterendir, dedi."

Bu hidayet türü tekvini hidayet olarak adlandırılmaktadır. Tekvini hidayet insan dışındaki diğer varlıklarda cebri (zorla) gerçekleşmektedir. Yani örneğin karınca ve bal arısı kendi görevlerini yapmama imkanına sahip değildir. İnsanın midesi, kendi özel faaliyetinden geri kalmamaktadır. Sindirim bezleri salgılarını salmaktan geri kalmamaktadır.

b-Teşrii hidayet. Yani peygamberlerin insanlara tebliğ ettiği kanunlar ve öğretiler. Öte yandan hidayet, şu iki anlamdan biri hususunda kullanılmaktadır:

A-Yol göstermek anlamında. Örneğin bir şahıs bize herhangi bir yerin adresini sormaktadır ve biz de ona yol göstermekteyiz. Bu tür kılavuzluk, çeşitli şekillerde düşünülebilir.

B-Hedefe ulaştırmak anlamında hidayet. Yukarıdaki örnekte adres soran kimseyi, arabaya bindirerek hedefine ulaştırmak gibi. Şimdi insanların hidayeti ile ilgili olan Kur'an ayetlerinden bazı örnekler aktaralım:

1-Allah bütün insanlara hidayet etmiştir.

Kur'an bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Biz ona eğri ve doğru iki yol göstermedik mi?" Başka bir ayette ise şöyle buyurmuştur: "Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır."

Burada hidayet yol göstermek anlamındadır. Bu hidayet, akıl ve vicdan ışığında tekvini olarak bütün insanlara verilmiştir. Aynı zamanda Peygamberlerin öğretileri sayesinde teşrii olarak da beyan edilmiştir.

Hidayet bu aşamada adım adım gerçekleşmektedir. İnsan bundan faydalanma imkanına sahiptir. İnsan, bu yolda yürüyerek Allah'ın nimetine şükredebilmektedir. Bu durumda, Allah'ın Kur'an'da verdiği söz üzere ilahi hidayet ve kılavuzluk devam etmektedir. "Hatırlayın ki Rabbiniz

size: "Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti."

Allah, yine böyle bir insana kılavuzluk etmektedir. Aksi taktirde onu kendi haline bırakmaktadır.

Bu kendi haline bırakma ve teveccüh etmeme hali, o insanın sapıklığına neden olmaktadır.

2-Peygamber Hidayete Erdirmektedir

Daha önce de hatırlattığımız gibi usulen Peygamberlerin risaletinin hedefi insanları hidayete eriştirmektir. Peygamberler, kendi görevleri çerçevesinde insanların hidayetinden sorumludurlar. Kur'an-ı Kerim, açık bir şekilde bu işi İslam Peygamberi'nin (a.s) görevlerinden saymış ve şöyle buyurmuştur: "(O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner."

Bu tür ayetlerde de hidayet, doğru yolu göstermek anlamındadır. (Teşrii hidayet) Peygamberin sözünü işiten herkes hakkında genel bir boyuta sahiptir. Müslüman ve kafır, hakikati arayan veya inatçı herkes bundan faydalanabilme imkanı içinde bulunmaktadır.

3-Kur'an Hidayete Erdirmektedir

Kur'an'ın hidayeti de doğru yolu gösterme anlamındadır. Bu hidayet, Allah'a ve Kur'an'a iman eden ve hayat programını Kur'an öğretileri üzere düzenlemek isteyen kimselere özgüdür. Bu hususta bir çok Kur'an ayetleri vardır. Örneğin bakara suresi, 2. ayette, şöyle buyurulmuştur: "(Kur'an) takva sahipleri için bir hidayettir."

4-Allah İsteddiği Kimseleri Hidayete Eriştirmektedir

Kur'an'da bir çok ayetler, insanlarda hidayet ve sapıklığının Allah'ın iradesine bağlı olduğunu beyan etmektedir. "(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir."

O halde bu ayetlere yüzeysel olarak bakan bir kimse, kendi kendine şunu sorar: Neden Allah istediğini hidayete erdirmektedir?

"Allah dilediğini hidayete eriştirir" ve "Allah dilediğini saptırır" cümleleri defalarca Kur'an'da yer almıştır. Bu konuda o kadar ısrar gösterilmiştir ki bazı hususlarda Peygambere bile şöyle hitap edilmiştir: "Resûlüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir."

Bir başka yerde ise şöyle buyurulmuştur: "Biz dilesek, elbette herkese hidayetini verirdik. Fakat, "Cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağım" diye benden kesin söz çıkmıştır."

Kur'an'ın bu ayetlerine yüzeysel olarak bakan bir kimse kendi kendine, şu soruları sorabilir:
Evvela, Allah neden bütün insanları doğru yola hidayete eriştirmemektedir.

İkinci olarak durum buysa ve insanların hidayeti hususunda Allah'ın iradesinden başka bir etken yoksa, o halde Peygamberlerin gönderilişi faydasızdır. Hatta şu anda da bütün pedagoji kurumlarını ve ahlaki kitapları bir kenara itmek gerekir.

Üçüncü olarak bu tür ayetler, Kur'an-ı Kerim'de insan türünü ilahi hidayet kapsamında kabul eden veya hidayeti, Peygamber'in (s.a.a) görevlerinden sayan diğer ayetlerle çelişmektedir.

Eğer hidayet sadece belli bir anlam içermiş olsaydı, bütün bu sorular, yerinde olurdu. Ama durum böyle değildir. Daha önce de hatırlattığımız gibi hidayetin çeşitli anlamları ve mertebeleri bulunmaktadır. Yani hidayet, göreceli bir şeydir. Her hususta özel ve uygun anlamını göz önünde bulundurmak gerekir.

Bu tür ayetlerde hidayetten maksat, hidayetin en üst mertebeleri ve insanı ebedi saadete ulaştırmaktır. Bu da her zaman için aynı değildir. Bir takım dereceleri bulunmaktadır. Bunun karşıtı olan sapıklık ise insanı o yüce ve insani derecelerden mahrum kılmaktır.

Kur'an'ın diğer ayetleri incelendiği taktirde, Allah'ın iradesinin hesapsız olmadığı açıklığa kavuşmaktadır. Aksine Allah'ın iradesi, bireylerin bizzat kazanmış olduğu liyakat ve salahiyetler ile de ilgisi bulunmaktadır.

Akıl ve fıtrat sesine kulak veren ve Allah'ın kendisi için beğendiği ve Peygamberler vesilesiyle kendisine gösterdiği yolu kateden kimseler, hakikatte ameli olarak bu değerli nimetlerin şükrünü

eda etmiş olur. Bu kimseler, yeniden Allah'ın kendilerini hidayete erdirmeye ve ebedi saadet ve hidayet mertebelerine ulaştırma liyakatini yeniden elde etmiş olurlar. Bu konunun açıklığı kavuşması için bir örnek verelim.

Farzediniz ki bir grup kimse, bir dört yolun ağzında durmuş, bir adres sormaktadırlar. Bir şahıs onları o caddelerden birine doğru kılavuzluk etmektedir. Onlardan bir grubu kabul etmekte ve kendilerine gösterilen yolda yürümektedir. Bu grup, ikinci dört yola ulaştıklarında yeniden kılavuzluk edilmektedirler ve böylece gitmek istedikleri hedeflerine ulaşmaktadırlar. Ama orada kalan kimseler, başka bir yola girmiş ve sapmışlardır. Gittikçe de asli yoldan uzaklaşmaktadırlar. Artık bir sonraki kılavuzluk, imkanına da sahip değillerdir.

Allah da ilk önce bütün herkesi daha önce beyan edildiği gibi insan suresi üçüncü ayet ve Beled suresi, 10. ayet esasınca hidayete erdirmektedir. Allah'ın meşiyet ve iradesi, yolunu bulmuş ve hidayete ermiş kimseleri defalarca hidayete erdirmeye esasına dayalıdır. Allah'ın iradesi insanı, insanlığın en yüce zirvesine ulaştırmak istemektedir.

"Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetlerini artırır ve sakınlmalarını sağlar." Bu esas üzerince Kur'an'ın bir yerde hidayeti Allah yolunda cihat ve çabanın sonuçlarından biri olarak kabul ettiğini görmekteyiz. "Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza erdirtireceğiz. Hiç şüphe yok ki Allah iyi davrananlarla beraberdir."

Allah-u Teala bir başka yerde Nuh, İbrahim, Musa ve benzeri peygamberleri de gerçek hidayete ermiş kimseler olarak tanıtmakta ve diğerlerini de onların yolunu katetmeye davet etmektedir.

"İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy. De ki: Ben buna (peygamberlik görevime) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu (Kur'an) âlemler için ancak bir öğüttür."

Öte yandan Allah'ın iradesi, kötülerini ve sapık yola girerek hidayetin yüce mertebelerinden istifade etme liyakatini yitirmiş kimseleri, kendi hallerine bırakma ve hidayetten mahrum kılma öngörmüştür. Bu esas üzere onlar daha fazla sapıklığa düşmektedirler. Zira sapık yolda yürüdükçe doğru yoldan uzaklaşmaktadırlar. O halde Allah, dilediğini saptırmaktadır.

Ama Allah, kimlerin sapmasını istemektedir. Kur'an-ı Kerim, bu soruya şöyle cevap vermektedir: "Şüphesiz Allah (hakkı açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde bir varlığı misal

getirmekten çekinmez. İman etmişlere gelince, onlar böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlara gelince: Allah böyle misal vermekle ne murat eder? derler.

Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak fâsıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihandır)."

Bir başka yerde ise şöyle buyurmuştur: "Bir zaman Musa kavmine: Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz? demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fâsıklar topluluğunu doğru yola iletmez." Evet, Allah-u Teala bütün herkesi hidayete eristirme gücüne sahiptir.

Bu durumda artık insan, insan olamazdı. Aksine et ve kemikten bir makine haline gelirdi. Bir tek düğmesine basılarak kendisi istemediği halde tayin edilen yolda yürürdü veya en azından ipleri Allah'ın elinde olan ve içgüdüsel hareketleri yapmaktan geri kalamayan bir varlık haline dönüşürdü. Bu durumda kendi hayatıyla uyumlu olarak tıpkı bir bal arısı gibi kendisine bir kovan yapar veya örümcek gibi ağ örür veya ipek böceği gibi kendi etrafına koza örerd.

Ama şimdi insan, Allah'ın iradesi esasınca bir bilince sahiptir. Allah, insana seçim gücünü vermiştir. İnsan böylece tekamül yolunu katetmektedir ve bu yol sonsuza dek açık bir yoldur. Dolayısıyla Kur'an'ın bu konudaki beyanı eğitici bir beyandır ve öğrencisine adeta şöyle demektedir: "Biz size gerekli dersleri öğrettik. Şimdi artık sizden herkim iyi ders okursa, ona iyi puan veririz. Biz istediğimiz kimseyi kabul veya reddederiz. Hiçbir makam bize itirazda bulunamaz ve görüşümüzü reddedemez."

Görüldüğü gibi öğretmen bile öğrencisini kabul etme veya reddetme noktasında kendisini özgür görmektedir. Ama elbette öğrencisinin liyakatini, salahiyetini, çalışmasını ve makamını da göz önünde bulundurmaktadır.

Evrenin Yaratılışı ve İnsanın Yaratılış Aleminden Faydalanması

Önceki konuları daha iyi anlamak ve Kur'an-ı Kerim'in ayetleri hususunda daha da bir derinleşmek için, evrenin yaratılışı ve insanın evrenden faydalanma niteliği hakkında kısaca bir

açıklama yapmak gerekir. Böylece hidayetin anlamını da daha iyi derk etmek mümkündür. Yüce Allah, kendi güçlü elleriyle varlık alemini bina etmiş, küçük ve büyük bütün zerrelere ince bir hesap üzere belli bir yörüngede harekete geçirmiştir.

Yaratılış düzeni o kadar geniş bir sistemdir ki hiçbir varlık, kendisini ihata eden başka bir varlığa üstün gelemez ve onların adını anamaz. Zira kendisi de bu geniş evrende harekete geçen bir zerre konumundadır. Sadece onun yaratıcısı bu varlığın yaratılış sırlarını bilmektedir ve yaratılış aleminin tümünde varlıklar için bir yaşam programı tayin etmiştir.

"Kendilerine bir uyarıcı (peygamber) gelirse, herhangi bir milletten daha çok doğru yolda olacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara uyarıcı (Muhammed) gelince, bu, onların haktan uzaklaşmalarından başka bir şeyi arttırmadı."

Varlıklar arasında insan, yaratılış düzeni esasınca bir özgürlük elde etmiş ve kendisine bir güç verilmiştir. Böylece kendini gösterebilmekte ve aklından istifade ederek kendi hayatı için bir yol seçebilmektedir. Ama insanın bilgileri her ne kadar fazla da olsa, yine de tabiatın sırlarını bilme gücüne sahip değildir. İnsan bu bilgileriyle hakikati keşfedemez, hayatın şartlarını öğrenemez ve dolayısıyla da tabiattan hakkıyla istifade edemez.

Bu yüzden yüce yaratıcı insan için ilahi bir sünnet üzere gerçekleşen tabiattan istifade programını Peygamberler vasıtasıyla insanlara iletmiştir. Şeriat ve din olarak her asırda insani hayatın niteliklerini kemale ermiş insanlar için belirgin kılmaktadır. Şüphesiz ilahi emirleri ve peygamberlerin öğretileri üzere hareket eden bir topluluğu Allah'ın iradesi ve değişmez sünneti, insani hayata doğru kılavuzluk etmekte ve onları ahiret aleminde başarılı kılmaktadır.

Yaratılış düzeninin aksine ilahi emirleri çiğneyen bir topluluk ise, tabiat kanunu esasınca yok olmaya mahkumdur ve de insani hayattan faydalanmaktan mahrumdur.

Sözün özeti şudur ki yaratılış aleminin bir programı vardır ve tabiat alemi bu program esasınca hareket etmektedir. Herkim kendisini o yörüngede karar kılacak olursa başarı elde eder. Herkim de bunun aksine hareket edecek olursa felakete maruz kalır. Bu ilahi meşîyyet ve Allah'ın kesin sünnetidir. İnsan, ilim ve marifeti yükseldikçe yine de yaratılış aleminin küçük bir meyvesi konumundadır.

Allah'ın hidayeti ve yardımı olmaksızın kendisi için yaratılış alemiyle uyumlu bir program düzenleyemez. Zira Allah'tan başka hiç kimse, hidayet makamına sahip değildir ve halkı kamil ve kapsamlı bir şekilde hidayete erdirme gücünden mahrum bulunmaktadır. Şefkat ve merhamet sahibi olan Allah Peygamberler vesilesiyle maslahat üzere doğru yolu göstermiştir. Hidayet ve kılavuzluğu güvenilir kimselere bırakmış ve yaratılış alemini bu şekilde kamil ve kapsamlı bir alem kılmıştır.

Bu bilgilerden özetle şu sonu almaktayız:

Evvela Kur'an açısından peygamberler insanların hidayeti için gelmiştir ve Peygamberler, insanlara hayatın doğru yolunu göstermiştir. İkinci olarak insanlar doğru yolu seçme hususunda özgürdür. Üçüncü olarak ilahi hidayetin ilk mertebeleri geneldir. Ama daha üstün mertebelerden istifade etmek, insanların bizzat kazandıkları salahiyet ve liyakate bağlıdır ve Allah'ın istemesinden maksat da zaten budur.

Porseşha va pasuhha, Ayetullah Cafer Subhani, s. 129-140

İbrahim suresi, 4. ayet

Taha suresi, 50. ayet

Beled suresi, 10. ayet

Nisa suresi, 3. ayet

İbrahim suresi, 7. ayet

Şura suresi, 53. ayet

Bakara suresi, 2. ayet

İbrahim suresi, 4. ayet

Kasas suresi, 56. ayet

Secde suresi, 13. ayet

Muhammed suresi, 17. ayet

Ankebut suresi, 69. ayet

En'am suresi, 90. ayet

Bakara suresi, 26. ayet

Saf suresi, 5. ayet

Fatır suresi, 42. ayet

Riyakar Kimse Neden Müşrik Olarak Adlandırılmaktadır?

Ayetullah Cafer Sübhani

Müşrik kimse Allah'tan başkasına ibadet eden kimse demektir. Örneğin semavi cisimler veya yeryüzündeki putlardan birine alemleri idare ettiği veya şefaet ve mağfiret makamına sahip olduğu hasebiyle huzu içinde olan veya secdeye kapanan kimse müşrik sayılmaktadır. Oysa riyakar kimse, sadece Allah'a tapmaktadır ve Allah için rüku ve secde etmektedir. Buna rağmen müşrik olarak adlandırılmaktadır. O halde bu şirkten maksat nedir?

Cevap

Riya hakikati açıklandığı taktirde riyakar kimsenin de müşrik olduğu ve Allah'tan gayrisine taptığı ispat edilmektedir. Şimdi dünyanın hakikatini açıklamaya çalışalım.

Riya nifakın bir parçasıdır ve riyakar kimse münafıklar gurubunun içinde yer almaktadır. Münafık kimse ise, kalbi ve dili aynı olmayan, kalbinde iman etmediği bir şeyi dili ile söyleyen kimse demektir. Riya amelinin bir zahiri ve bir de batını vardır. Zahiri bir şekilde, batını ise başka bir şekildedir. Riyakar kimse, zahirde Allah'a tapmaktadır.

Oysa ibadet hususundaki asıl hedefi Allah'a itaat etmek, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek veya manevi bir kemal kazanmak için değildir. Aksine münafık kimsenin hedefi, insanların ilgisini kazanmak, insanlar arasında sevgi ve şöhret edinmek veya diğer maddi hedeflerden biridir.

Riyakar kimsenin ameli zahir itibariyle adeta şöyle demektedir. Hedef Allah'ın emrine itaat etmek ve Allah'ın rızayetini kazanmaktır. Oysa amelin içi tümüyle muhtevasızdır ve hedef dünyevi amaçlardan biridir. Bundan daha açık bir nifak düşünülebilir mi?

Riya şeytanın tuzaklarından biridir. Şeytan bu tuzağı nefsinin bir takım günahlar karşısında dizginleyen ve bir yere kadar nefsinin hakim olan kimseler için korumaktadır. Bu kimseler, bazı günahları terk etmemektedirler. Örneğin göz ve kulağını kontrol altına almakta ve halkın mal ve

namusuna asla el uzatmamaktadırlar.

Ama bu kimselerin manevi gelişimi bu aşamada durmuş bulunmaktadır. Dolayısıyla mutlak kemal ile sürekli ve sağlam bir ilişki kurabilecek ve Allah'ın rızayetini diğer hedeflerinden öne geçirebilecek derecede bir ruhi gelişim içinde değillerdir. Bazen maddi lezzetler onlar için arzularının Kâbesi ve taptıkları bir put haline gelmektedir. İşte bu riyanın hakikatidir.

Şeytan bu tuzağını zahit, abid ve çeşitli hayır işler yapan kimseler için kurmaktadır. Dolayısıyla bu kimseler, bazı günahları terk ettikleri için nefs-i emmare üzerinde egemenlik sahibi olduklarını düşünmektedirler. Oysa onlar için çok daha büyük bir tek tuzak kurulmuştur. Öyle ki Peygamber-i Ekrem, bu konuda şöyle buyurmuştur: "Ümmetim için en çok korktuğum şey, riya'dır."

Usulen İbadet ruhu kalbi ve ruhi amaçlardan biri konumundadır. İnsana kemal veren ve insanı yetiştiren şey insanın bizzat ilahi amaçlarıdır. Peygamber-i Ekrem (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah, sizin zahirinize bakmaz. Aksine Allah sizin kalplerinize bakar."

Neden Riyakar Kimse Müşriktir?

Eğer riyanın hakikatini anlayacak olursak, şüphesiz riyakar kimsenin neden müşrik sayıldığı da kendiliğinden aşikar olacaktır. Zira şirkin çeşitli dereceleri ve aşamaları vardır.

Bazen şirk çeşitli ilahlar şeklinde ortaya çıkmakta ve insanı seneviyet (dualizm) veya teslis uçurumuna yuvarlamaktadır. Bu da tevhit dininde şiddetle kınanmış olan zat hususundaki şirktir.

Bazen de bu şirk ibadet boyutunda ortaya çıkmaktadır. İbadet ve tapınma olayı, Allah'ın mutlak hakkıdır ve Allah'tan başka hiç kimse, ibadet ve tapınmaya layık değildir. Dolayısıyla Allah'tan gayrisine ibadet edildiği takdirde, böyle bir amel ibadette şirk sayılmaktadır ve Allah'tan gayrisi ibadet hususunda Allah'ın şerik ve ortağı kılınmaktadır. İbadette şirk, bazen çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Örneğin yıldızla tapanlar veya puta tapan kimseler aşikar bir şekilde Allah'tan gayrisine ibadet

etmekte ve bu yaptıkları işleri bir şekilde tevil etmektedirler. Ama bazen ibadette şirk hususu oldukça gizli bir şekilde yapılmaktadır. Nitekim riya ile yapılan amel de buna benzemektedir.

Riyakar kimse her ne kadar zahirde Allah'a taptığını söylüyorsa, ilahi olmayan bir amaca sahiptir.

Eğer bu amacı olmazsa, hiçbir zaman söz konusu ibadete koyulmaz. Bu açıdan kendi batınında Allah'tan gayrisine ibadet etmekte ve onu Allah'ın şerik ve ortağı kılmaktadır. İnsanların teveccüh ve ilgisini kazanmayı bir mabud edinmekte ve arzularının kabesi sayılmaktadır.

Peygamber-i Ekrem (s.a.a) Allah-u Teala'dan şu kudsi hadisi nakletmektedir: "Herkim beni gayrisiyle ortak ettiği bir amel yapacak olursa, o amel sadece o gayrisi içindir ve ben ortaklıktan müstağni olanların en müstağnisiyim."

Kur'an-ı Kerim'de amelleri ilahi bir amaç üzerinde yapılmış olan kimseler övülmüştür. Öyle ki Allah-u Teala risalet hanedanının makamı hususunda şöyle buyurmaktadır. "(Ve derler ki:) "Biz size, ancak Allah'ın yüzü (rızası) için yedirmekteyiz; sizden ne bir karşılık istiyoruz, ne de bir teşekkür.""

Riyadan uzak kaçmak oldukça zor bir iştir. Bazen ilahi olmayan amaçlar ve riya öylesine amelin damarlarına sızmaktadır ki hatta insanın bizzat kendisi de bundan gaflet etmektedir. Bu açıdan hadislerde şöyle yer almıştır: "Riya, karanlık bir gecede saf bir taş üzere yürüyen siyah bir karıncanın hareketinden daha gizlidir."

Riya hakkında çok daha geniş boyutlarda açıklamalar gerekmektedir. Ama bizim burada asıl maksadımız, riyakar kimsenin neden müşrik olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır. Dolayısıyla riya hakkında daha çok Mi'rac'us-Saade-i Neraki, c. 1, s. 353'e müracaat ediniz.

Porseşha va Pasuhha, Ayetullah Cafer Subhani, s. 110-114

Sahih-I İbn-i Mace, 4205. hadis

Mehecet'ul-Beyza, c. 6, s. 180

Sahih-I İbn-i Mace, 203. hadis

İnsan suresi, 9. ayet